

Cik labi klājas labklājībai

Publicēta: NRA 07.03.2008.

Kamēr gadiem ilgi tiek diskutēts par labklājības valsts un arī citu Rietumeiropas valstu patiesajām spējām, pēdējos mēnešos tās ir skāruši vairāki nopietni triecieni.

Hipotēku krīze ASV ietekmēja arī vācu bankas, un pēkšņi smagas problēmas radās, piemēram, West LB (Westdeutsche Landesbank Düsseldorf). Līdzīgas likviditātes problēmas piemeklēja arī Diseldorfā rezidējošo IKB banku. Šai bankai ne pirmo reizi rodas grūtības, tāpēc tā jau kādu laiku pieder KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau) bankai. Visu šo banku kopīgā īpašība ir tāda, ka tās vairāk vai mazāk pieder valstij - federācijai vai arī federālajai zemei.

Lai banku problēmas negatīvi neietekmētu visu finanšu tirgu un līdz ar to arī ekonomiku, situācija ar nodokļu maksātāju naudu jāglābj valstij, kaut arī atbildība par nopietnajām problēmām būtu jāuzņemas banku vadībai, kas nodarbojās ar pārāk riskantiem ieguldījumiem. Kamēr vēl presē un politiķu aprindās turpinājās diskusijas par to, kā valstij labāk rīkoties, pēkšņi atklātībā nāca fakts, ka Vācijas Pasta valdes priekšsēdētājs Klauss Cumvinkels nav samaksājis nodokļos vienu miljonu eiro. Šo summu viņš glabājis kādā fondā Lihtenšteinā. K. Cumvinkels bija spiests uzreiz atkāpties no amata. Principā tas būtu bijis tikai kārtējais skandāls, kas saistīts ar politisko un ekonomisko elīti, jo pasts Vācijā vēl nav pilnīgi privāts uzņēmums. Bet šoreiz skandāls notika citas diskusijas fonā. Mēnešiem ilgi caur vēlēšanu kampaņām Vācijā turpinājās strīds par minimālās algas ieviešanu starp lielā koalīcijā valdošajām kristīgo demokrātu un sociāldemokrātu partijām. Atšķirībā no Latvijas Vācijas likumos minimālā alga nav noteikta.

Pateicoties reformām, Vācijā pēdējos četros gados ir krietni samazinājies bezdarbnieku skaits, bet aizvien vairāk cilvēku strādā simboliskā darbā par, piemēram, vienu eiro mēnesī. Šāda sistēma ļauj cilvēkam, kurš faktiski dzīvo no valsts subsīdijām, kaut kur arī strādāt. Bet joprojām pieaug to iedzīvotāju skaits, kuri pelna tik maz, ka, lai izdzīvotu, arī viņiem jāpiesakās valsts subsīdijām. Bieži tie ir vecāki, kas audzina bērnus vieni, un sekas, kas būs jāpiedzīvo šiem bērniem, ir preses uzmanības centrā. Daudzi dzīvo nabadzībā, kas, protams, Vācijā nenozīmē badu, bet vecākiem, piemēram, nav naudas izklaidēm vai arī skolas ekskursijām. Minētās subsīdijas ir tieši labklājības valsts pabalsts. Bet vai skandālu fonā tas var būt taisnīgi?

Debates par sociālo taisnīgumu sākās līdz ar algu pieaugumu vadītājiem, un pamatā tika likts jēdziens izjūsts taisnīguma trūkums (gefühlte Gerechtigkeitslücke). Brīdī, kad vadītāji noved kādu uzņēmumu līdz bankrotam un simtiem darbinieku zaudē savu darbu, šie vadītāji tiek atlaisti, saņemot lielu atlīdzību par priekšlaicīgu darba attiecību pārtraukšanu. Šajā gadījumā nedrīkst aizmirst divus aspektus. Pirmkārt, akciju sabiedrības ir privātu uzņēmumi, kuriem nevar ar likumu noteikt, cik lielu algu maksāt vadītājiem un cik lielu kompensāciju maksāt, lai ātrāk tiktu no viņiem vaļā. Otrkārt, rīkojoties citādi, zaudējumi uzņēmumam, kā arī darbiniekiem varētu būt pat vēl lielāki.

Kamēr šī ekonomiskā elite pieprasa samazināt valsts iesaistīšanos ikdienas procesos, tā pēkšņi aicina valsti palīdzēt momentā, kad ir bažas par kādas bankas sabrukumu. Tauta dusmojas, ka valsts arī palīdz. Bet kādi ir argumenti? Minētās bankas nav Vācijas lielākās komercbankas, bet kredītiestādes, kuras ir valsts un krājkašu īpašumā.

Tās tiek uzturētas ar noteiktu mērķi - lai atvieglotu maziem un vidējiem uzņēmumiem saņemt kredītus. Valsts ar šīm bankām pilda labklājības funkcijas, tāpēc to sabrukums nodokļu maksātājiem būtu drīzāk vēl dramatiskāks nekā palīdzība ar budžeta līdzekļiem.

K. Cumvinkela lieta un nodokļu nemaksāšana, protams, ir cits jautājums. Vācijā privātā firmā vai arī valsts iestādē darba devējs, izmaksājot algu ierindas darbiniekiem, uzreiz ietur nodokļus un pārskaita tos VID. Algas saņēmējs neko noslēpt nevar. Savukārt vadītāji - cilvēki ar lieliem ienākumiem, bagātnieki - var deklarēt savus ienākumus, deklarējot sevi pa nabagiem un summu, par kuru jāmaksā nodokļus, samazinot gandrīz līdz nullei (nerunājot, piemēram, par slavenā sportista Borisa Bekera oficiālo pārvākšanos uz Monako, kur viņš reāli nedzīvo).

Tas, ka šī sistēma valstij nav izdevīga, politiķiem sen ir skaidrs. Kristīgo demokrātu politiķis Fridrihs Mercs 2003. gadā ierosināja vienkāršot nodokļu sistēmu ar metaforu, ka jābūt iespējai ienākumu deklarāciju sarakstīt uz paliktņa. Viņš partijas iekšienē ar savām idejām nespēja pārvarēt Angelu Merkeli un no politikas aizgāja.

K. Cumvinkela rīcība ir piemērs tam, ka bagātības vairošana dažkārt jau kļūst par sporta veidu. Tas nepārprotami ir morāles jautājums, it īpaši tāpēc, ka šie cilvēki pelna daudz vairāk nekā parastie darbinieki, tāpēc viņiem, lai kļūtu par bagātniekiem, nemaksāt nodokļus nemaz nebūtu nepieciešams. Ierindas cilvēks neredz jēgu ievērot likumus, ja ekonomikas un politikas elite nerāda piemēru. Schröder valdības finanšu ministrs Eihels 2004. gadā tāpēc ieviesa izmaiņas likumā, kas ikvienam ļauj sevi apsūdzēt par nodokļu nemaksāšanu, vienlaikus ļaujot izvairīties no soda par šo noziegumu. Citādi Vācijā kriminālkodekss paredz līdz pat desmit gadu cietumsodu par īpaši smagiem noziegumiem. Šie jaunie triecieni atgādina arī melnās partijas kases, kuras izveidoja bijušais Vācijas kanclers Helmūts Kols. Kad valsts iestādes lika partijai samaksāt sodu, kas H. Kola Kristīgo demokrātu partiju noveda gandrīz līdz bankrotam, H. Kols lūdza saviem draugiem ziedot partijai. Visticamāk, tie bija tie paši ziedotāji, kurus viņš neatklāja.

Salīdzinot ar šo gadījumu, kad valsts iestādes neizmantoja visas iespējas, acīmredzot izlūkošanas dienests gadiem ilgi ar informatoru palīdzību izspiegoja Lihtenšteinas bankas un tagad samaksāja aptuveni 4 vai 5 miljonus eiro par CD-ROM ar informāciju par K. Cumvinkelu. Kamēr Lihtenšteina uzskata šo gadījumu par zādzību, Lihtenšteina ar savu politiku ir nodokļu paradīze un nepalīdz izmeklēšanā.

Vācijā ierindas cilvēki vairs nesaprot, kas notiek valstī. Vēlēšanās Vācijai draud protesta balsošana par kreisajiem un labējiem radikāļiem. Jau tagad bijusī Austrumvācijas komunistiskā partija PDS, apvienojoties ar Rietumu komunistiskām, trockistiskām un citām grupām kreisajā spārnā ar nosaukumu Kreisie (Die Linke), ieguva gan janvārī Hesēnē, gan tikko Hamburgā mandātus federālo zemju parlamentos. Rezultātā ierastās koalīcijas starp kristīgajiem demokrātiem ar liberāļiem vai sociāldemokrātiem ar zaļajiem vairs nav iespējamās.